

ACTA
ONOMASTICA

Ročník LIX

Praha 2018

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief:
Pavel Štěpán

Výkonná redaktorka / Executive editor:
Žaneta Dvořáková

Členové redakční rady / Editorial board:

*Ondřej Bastl, Pavel Boháč, Jaroslav David, Milan Harvalík, Petr Charvát,
Helena Karliková, Miloslava Knappová, Karel Komárek, Jiří Martinek,
Jana Matušová, Marie Novaková, Libuše Olivová-Nezbedová,
Jana Pleskalová, Robert Šimůnek, Rudolf Šrámek*

Členové mezinárodní redakční rady / International editorial board:

*Maria Giovanna Arcamone, Laimute Balode, Jelena Lvovna Berezovič,
Pierre-Henri Billy, Ana María Cano González, Aleksandra Cieślakowa,
Ian Clark, Richard Coates, Vibeke Dalberg, † Liljana Dimitrova-Todorova,
Isolde Hausner, Botolv Helleland, Adrian Koopman, André Lapierre,
† Milan Majtán, Sirkka Paikkala, Grant Smith, Svante Strandberg,
Willy Van Langendonck, Walter Wenzel*

Vydáváno péčí Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i. / Published
by the Czech Language Institute of the Czech Academy of Sciences

Redakce / Editorial office:
Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení onomastiky,
Valentinská 1, 116 46 Praha 1
telefon 225 391 466, 225 391 467
z.dvorakova@ujc.cas.cz, stepan@ujc.cas.cz

Technická redakce / Technical editor:
Marcela Hladíková

© Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Praha 2018

Acta onomastica ISSN 1211-4413 (Print)
Acta onomastica ISSN 2571-0907 (Online)
Acta onomastica ISBN 978-80-88211-07-5

OBSAH

(Contents)

I. Stati (Articles)

<i>Ivona Barešová</i> (Olomouc), From evergreens to blossoms: the changing plant motifs in Japanese female names [Od stálezelených rostlin ke květům: rostlinné motivy v japonských ženských jménech]	7
<i>Jaroslav David</i> (Ostrava) – <i>Jana Davidová</i> <i>Glogarová</i> (Ostrava), Onymickou stopou Petra Bezruče [Petr Bezruč: An onymic trace]	18
<i>Jaroslav David</i> (Ostrava) – <i>Lucie Nováková</i> (Ostrava), Exonymie průmyslové oblasti – na příkladu Ostravska a Karvinska (Česká republika) [Industrial area exonymy as illustrated with the regions of Ostrava and Karviná (Czech Republic)]	32
<i>Žaneta Dvořáková</i> (Praha), Lidová etymologie a „hanlivá“ příjmení [Folk etymology and „pejorative“ surnames]	42
<i>Martyna Katarzyna Gibka</i> (Koszalin), The functions of characters' proper names in <i>Men at Arms</i> by Terry Pratchett [Funkce vlastních jmen postav v románu <i>Muži ve zbrani</i> od Terryho Pratchetta]	54
<i>Alexandra Chomová</i> (Banská Bystrica), Živé osobné mená z východného Slovenska vo viacsovných spojeniach [Living (unofficial) names from eastern Slovakia in multiword phrases]	69
<i>Олександр Хвіцук</i> (Луцьк) – <i>Юрій Громик</i> (Луцьк) – <i>Андрій Яворський</i> (Луцьк), Відапелятивні прізвища жителів м. Нововолинська Волинської області на -енк-о, похідні від іменників основ [Appellative surnames of the citizens of Novovolynsk, Volyn region, ending in -enk-o derived from nouns]	90
<i>Miroslav Kazík</i> (Moravany nad Váhom), Funkčné členy a pomenovacie modely živých osobných mien slobodných osôb v Súši [Functional elements and naming models of living (unofficial) personal names of unmarried persons in Súš]	106
<i>Václav Lábus</i> (Liberec), <i>Klingerova díra</i> , nebo <i>Zvonkové údolí</i> ? Poznámky k vývoji toponymie v bývalých Sudetech [<i>Klingerova díra</i> , or <i>Zvonkové údolí</i> ? Remarks on the development of toponymy in former Sudeten]	123
<i>Mohamed Meouak</i> (Cádiz), Place-names and personal names in medieval Maghreb: some observations on Arabic and Berber in contact [Místní a osobní jména ve středověkém Maghrebu: postřehy k arabským a berberským kontaktům]	142

<i>Patrik Mitter</i> (Ústí nad Labem), Ke statusu a funkci názvů železničních stanic a zastávek s čistě propiální motivací [On the status and function of names of railway stations and stops with purely proprial motivation]	155
<i>Libuše Olivová - Nezbedová</i> (Praha), Využití údajů ze „Slovníku staročeských osobních jmen“ Jana Svobody při výkladu místních jmen z území Čech [The use of the data of the “Dictionary of Old Czech personal names” by Jan Svoboda in the interpretation of place names in the territory of Bohemia]	167
<i>Martina Ptáčníková</i> (Praha), Historie psaná na uliční tabule: ke spontánnímu přejmenovávání městských veřejných prostranství (na příkladu Prahy) [History written on the street name signs: about the spontaneous renaming of urban public spaces (on the example of the urban toponomy of Prague)]	173
<i>Martina Ptáčníková</i> (Praha), Pražské Václavské náměstí očima nestandardizované urbanonymie [Wenceslas Square in Prague in non-standardized urban toponymy]	177
<i>Gabriel Rožai</i> (Banská Bystrica), Názvy jaskýň a priepastí Slovenského krasu z hľadiska medzipropiálnych vzťahov [The names of caves and abysses of the Slovak Karst from the viewpoint of interonymic relations]	184
<i>Kamil Stachowski</i> (Kraków), O opozycjach kolorystycznych w ojkomimii Polski [On colour oppositions in Polish oikonymy]	197
<i>Pavel Štepán</i> (Praha), Ke změnám českých oikonym v letech 1996–2017 [Changes of Czech oikonyms in the years 1996 to 2017]	215
<i>Наталія Шульська</i> (Луцьк) – <i>Наталія Мамвійчук</i> (Луцьк), Прізвиська як характеристики мовлення людей у неофіційній комунікації Західного Полісся [Nicknames in informal communication of the Western Polissia motivated by a manner of speech]	227
<i>Piotr Tomaszik</i> (Bydgoszcz), <i>Zdzichu i Stiopa</i> – koledzy z parkingu. O inkorporacyjnej funkcji imion samochodów [<i>Zdzichu</i> and <i>Stiopa</i> – friends from the car park, or on the incorporative function of car nicknames]	235
<i>Samuela Tomaszik</i> (Bydgoszcz), W kręgu nazw ironicznych. Celowe przekształcenia nazw leków [Ironical names of drugs]	244
<i>Alena Záboršká</i> (Banská Bystrica), Využitie antropónym v etnických vtipoch [The use of anthroponyms in ethnic jokes]	258

II. Diskuse (Discussion)

- Libuše O l i v o v á - N e z b e d o v á* (Praha), Poznámka k překladu německého termínu „Zuname“ do češtiny 273
 [A remark on the translation of the German term „Zuname“ into Czech]

III. Recenze (Reviews)

- Václav B o k* (České Budějovice), Fritz Lochner v. Hüttenbach: Lexikon Steirischer Ortsnamen von A–Z. Die Deutung der Siedlungsbenennungen mit Ausgewählten Berg-, Flur- und Gewässernamen 276
 [Fritz Lochner v. Hüttenbach: An A–Z lexicon of Steir place names. Interpretation of settlement names and chosen mountain, field and water names]
- Jaroslav D a v i d* (Ostrava), Gabriel Rožai: Terénne názvy hornogemerských obcí Rejdová a Vyšná Slaná 278
 [Gabriel Rožai: Minor place names of the villages of Rejdová and Vyšná Slaná]
- Jaroslav D a v i d* (Ostrava), Jan Hajšman: Plzeňsko-český slovník: Pročpa tudlecto říkáme? 282
 [Jan Hajšman: Pilsen-Czech dictionary: Why do we say this?]
- Žaneta D v o ř á k o v á* (Praha), Martyna Gibka: The functions of characters' proper names in a novel. A theoretical approach and its application 286
 [Martyna Gibka: Funkce jmen postav v románu. Teoretický přístup a jeho aplikace]
- Agnieszka K o ł o d z i e j* (Wrocław), Григорій Л. Аркушин: Словник зоонімів північно-західної України, А–Я 293
 [Hryhorii L. Arkushyn: Dictionary of zoonyms of Northwestern Ukraine]
- Karel K o m á r e k* (Olomouc), Žaneta Dvořáková: Literární onomastika. Antroponyma 298
 [Žaneta Dvořáková: Literary onomastics. Anthroponyms]
- Jaromír K r š k o* (Banská Bystrica), Rudolf Šrámek: Labyrintem vlastních jmen a nářečí 302
 [Rudolf Šrámek: A labyrinth of proper names and dialects]
- Bernadett M o d r i á n - H o r v á t h* (Szeged), Mariann Slíz – Tamás Farkas (Hrgs.): Magyar névkutatás a 21. század elején 307
 [Mariann Slíz – Tamás Farkas (eds.): Hungarian name research at the beginning of 21st century]
- Radek V o l e j n í k* (Praha), J. David (ed.): Toponyma. Kulturní dědictví a paměť míst 315
 [J. David (ed.): Toponyms. Cultural heritage and memory of places]

- Radek Volejník* (Praha), J. David – J. Davidová Glogarová: Obrazy z cest do země sovětů: české cestopisy do sovětského Ruska a Sovětského svazu 1917–1968 317
[J. David – J. Davidová Glogarová: Images from journeys to the land of the Soviets: Czech travelogues to Soviet Russia and Soviet Union 1917–1968]

IV. Kronika (Chronicle)

- Juraj Hladký* (Trnava), Za doktorom Milanom Majtánom 318
[Milan Majtán passed away]
- Pavel Štepán* (Praha), K životnímu jubileu Libuše Olivové-Nezbedové 323
[Libuše Olivová-Nezbedová's anniversary]

V. Zprávy a poznámky (News and Comments)

- Kolektiv onomastiků* (By a collective of onomasticians), Onomastické zprávy a poznámky 327
[Onomastic news and comments]
- Žaneta Dvořáková* (Praha), Soudní znalectví v roce 2017 v oddělení onomastiky ÚJČ AV ČR 338
[Expert opinions in the Department of Onomastics, Czech Language Institute of the Czech Academy of Sciences in the year 2017]
- Miloslava Knappová* (Praha), Soudní znalectví v roce 2017 339
[Expert opinions in the year 2017]
- Pokyny pro úpravu rukopisů pro časopis Acta onomastica 342
[Guidelines for the arrangement of manuscripts for the journal Acta onomastica]
- Seznam publikací a časopisů zaslanychých v roce 2018 redakci Acta onomastica 346
[List of publications and journals received in 2018]
- Časopisy vydávané a spoluvedydané Ústavem pro jazyk český AV ČR, v. v. i. 347
[Journals published and co-published by the Czech Language Institute of the Czech Academy of Sciences]

Jaromír Krško (Banská Bystrica)

**RUDOLF ŠRÁMEK: LABYRINTEM VLASTNÍCH JMEN
A NÁŘEČÍ.** Host – vydavatelství, s. r. o., Brno 2016, 216 s.,
ISBN 978-80-7577-065-3

Na sklonku roka 2016 uzrela svetlo sveta knižka – súbor kratších štúdií nepochybne jednej z najvýznamnejších osobnosti českej (a česko-slovenskej) onomastiky – prof. PhDr. Rudolfa Šrámku, CSc., dr. h. c. Knižka *Labyrintem vlastních jmen a nářečí* vyšla v edičnom rade *Studie osobnosti brněnské lingvistiky*.

Štúdie sú venované trom bytostným vedeckým okruhom R. Šrámku – dialektologii, všeobecnej onomastike a toponomastike. Ako konštatuje Jan Dvořák v úvode publikácie, už samotné miesto narodenia prof. Šrámka predznamenalo jeho celoživotné pôsobenie a okruhy vedeckého bádania – obec Hoštálkovice, miesto, kde sa prelinali nielen historické hranice štátov, ale aj miesto, kde sa prelinali osudy viacerých etník a jazykov – nemčiny, čeština, poľštiny. Usporiadanie štúdií preto prirodzene ukazuje postupné smerovanie R. Šrámka od výskumu miestnych nárečí k toponomastike a k všeobecným teoretickým problémom v onomastike. Vedecké smerovanie autora zároveň naznačuje bytostnú späťtosť toho, o čo sa usiloval a usiluje celý život – dokázať prirodzené spojenie onomastiky s dialektológiou a bežným hovoreným jazykom. Časové rozpäťie vybraných štúdií (od rokov 1963 až po rok 2007) zároveň zvýrazňuje nadčasosť a aktuálnosť myšlienok R. Šrámka.

Prvých päť štúdií je venovaných dialektologii. Úvodná štúdia *Pôsobení neslovenského jazyka na české (lašské) nářečí. Na jazykovém materiálu z Hlučínska* patri medzi rané štúdie autora. Už tu však máme možnosť sledovať Šrámkov zmysel pre detailné vnímanie jazyka a systémový pohľad na celú jeho štruktúru. Je prirodzené, že práve tátu štúdia tvorí úvod do celého spektra jeho vedeckých názorov. Vlastné prežívanie súžitia českého, nemeckého a poľského etnika, vzájomné ovplyvňovanie dialektov vytvárali jazyk rodného Hlučínska. Okrem prirodzeného vytvárania nárečového superstrátu však do osudov ľudu zasahovala aj politická nestálosť prvej polovice dvadsiateho storočia, ktorá výrazne ovplyvňovala predovšetkým pohraničné oblasti, akými bola aj oblasť Hlučínska. Jazyková diferencovanosť sa prejavila aj generačne – „Pruská protislovanská výchova byla vyštríďaná vstępowáním českého vlastenectví. Nejstarší občané si uchovali lašské nářečí i zvyky neporušený, stredni generace, které absolvovaly školní výchovu v jazyce německém, byly bilingvní a jejich národnostní i jazykové povědomí značně rozrušené. Mládež chodící v letech 1920–1938 do českých škol (a ve třech hlučinských obcích dokonce po tri roky, 1920–1923, i do škol polských) bylo těžko se orientovat.“ (s. 17). Podľa zistení R. Šrámka bola jazyková situácia na Hlučínsku (oproti ostatným oblastiam s lašským nárečím) odlišná najmä po II. svetovej

vojne, pretože Hlučínsko bolo násilne germanizované. Detailná štúdia jazykovej situácie v etnicky zmiešanom území, ktoré bolo navyše silno poznačené politickou situáciou, je nielen vynikajúcou dialektologickou štúdiou, ale zaslúžila by si väčšiu pozornosť aj medzi sociolingvistami.

Na charakteristiku jazykovej situácie rodného kraja nadvázuje R. Šrámek v dialektologickom duchu aj v štúdiu *K poválečnému vývoji lašských nárečí*. Podobne ako v predchádzajúcej presnej charakteristike Hlučínska obdobia prvej polovice 20. storočia a povojnovej situácií, aj tu pokračuje v analytickej sôrde používania nárečia predovšetkým z generačného a sociálneho hľadiska. Dôležitým zistením je fakt, že „z metodologického hľadiska má proto význam studovať generačné rozdiely nejen ako odraz rôzneho stářia nárečních mluvčích, nýbrž i ako odraz rôzneho vývojového stupňa nárečí. Neplati prítom pômočná závislosť, že najstarší náreční vrstvou mluví len ľudé najstarších generácií.“ (s. 57). R. Šrámek veľmi presne formuloval fakt, že pri jazykovom kontakte najstaršej generácie (povedané jeho slovníkom „babičkovské generace“) s najmladšou („vnukovskou“) dochádza u najmladšej generácie (aj) k preberanju jazykovej normy tradičného nárečia.

Prirodzeným smerovaním skúmania aktuálneho stavu moravských a sliezskych nárečí bola stratifikácia jazykových útvarov v češtine, ktorej prof. Šrámek venuje pozornosť v štúdiu *Ke stratifikaci jazykových útvarov v současné češtine* publikované v roku 2007. Napriek tomu, že ide o kritický postoj k jazykovým útvarom češtiny (predovšetkým tlaku nespisovných útvarov na štandardizovanú podobu jazyka), názory autora sú nadnárodné, minimálne v bývalom postkomunistickom bloku. Podľa R. Šrámka totiž ide o procesy, ktoré „vykazují shodné rysy právě v postkomunistických zemích, v nichž společenské etické normy byly i přes různosti maximálně ideologizovány a jazyk byl této úloze podřízen.“ (s. 68).

V druhej časti súboru štúdií venuje R. Šrámek pozornosť všeobecným otázkam onomastiky, medzi ktorými dominujú tri zásadné okruhy. Tie boli aktuálne v dobe svojho vzniku, ale sú odkazom a výzvou aj pre súčasnú (a nielen českú) onomastiku. V štúdiu *Slovanská onomastika a Slovanský onomastický atlas* z roku 1978 venuje pozornosť veľmi potrebnému spoločnému onomastickému atlasu. Zaoberá sa historiou napĺňania tohto dôležitého diela a jeho významom nielen pre slovenskú onomastiku, ale aj pre slavistiku a jazykovedu. Poukazuje na dve možné konceptie atlasu – koncepciu makrotypov mien podľa S. Rosponda a koncepciu mikrotypov, ktorú vytvoril V. Šmilauer. Špecifické postavenie onomastických slovníkov (v porovnaní so slovníkom apelativ) analyzuje v štúdiu *K základným teoretickým a metodologickým principiam onomastických slovníkov*. R. Šrámek v nej teoreticky presne formuloval základné princípy onomastikonov, pričom zdôrazňuje, že hlavnou úlohou onomastikonov má byť nielen hľadanie etymologických východísk zozbieraných propriei, ale aj interpretácia mien ako zložiek pomenuvacieho systému jazyka a prostriedkov objektovej identifikácie a diferenciácie a „studium vzniku a fungovania pojmenovávacích systémov“ (s. 94).

Jedinou štúdiou v časti všeobecnej onomastiky venovanej literárnej onomastike je štúdia *K teorii literárnej onomastiky*, v ktorej sa R. Šrámek pokúsil o ucelenú koncepciu teoreticko-metodologického základu literárnej onomastiky, pričom porovnáva názory Dietra Lampinga a Karla Gutschmidta. Poukazuje na odlišné vnímanie proprií u týchto teoretikov, pričom napr. K. Gutschmidt za literárne meno, ktoré je objektom záujmu literárnej onomastiky, považuje len mená inherentne spojené so sujetom. Nepatria sem teda mená označujúce rovnaký reálny svet existujúci mimo literárne dielo. V tomto vymedzení pokračuje v súčasnej literárnej onomastike napr. Ž. Dvořáková, v intencích D. Lampinga vníma literárne propriá napr. P. Odaloš, ktorý pod terminom *literaronymum* chápe všetky propriá literárneho textu.

Kľúčovou teoretickou štúdiou je Šrámkova *Teorie onomastiky a roviny proprietálneho pojmenováni*, v ktorej sa vyjadril k nedostatkom heuristických štúdií. Podľa jeho názoru je v týchto štúdiach sústredená pozornosť predovšetkým na etymológiu názvu, propriá sú skúmané izolované a prevažne ako jednotliviny bez širších historických a spoločenských súvislostí. Podobne neucelené sú podľa neho aj štúdie skúmajúce vlastné mená cez prizmu a funkciu apelativ. Z tohto uhla pohľadu vznikli viaceré lexikálno-sémantické triedenia onymického materiálu, či už v hydronymii, oronymii alebo toponymii vo všeobecnosti. R. Šrámek zdôrazňuje, že na proprium sa musí názerat systémovo a lingvistický status propria musíme rozšíriť o onymický status, ktorý nám umožňuje zovšeobecňovať vlastnosti a charakteristické znaky onymie na základe propriality. Proprium je potrebné chápať ako špecifický druh jazykového znaku, ktorý sa odlišuje od znaku apelativného. R. Šrámek teoreticky presne analyzuje proprietálny pomenovací akt, ktorý podľa jeho názoru pozostáva z troch rovin – prenominačnej, nominačnej a post-nominačnej. Tieto roviny neexistujú izolované, ale sú navzájom úzko spojené, vzájomne sa podmieňujú a dopĺňajú. Podľa tohto chápania by sa v onomastike nemalo názerat na vlastné mená izolované, ale je potrebné sledovať prvotný pomenovací akt, ktorý „vycházi od společensky a komunikačne podmiňeného výberu onymických objektov a končí zapojením hotových proprietálnych lexikálnich jednotiek zpäť do komunikace“ (s. 116).

Dve záverečné štúdie z časti venovanej všeobecným otázkam onomastiku sa venujú problematike etymológie a onomastiky a vytýčeniu hranice medzi týmito vedeckými disciplinami. V štúdiu *K hranici mezi onomistikou a etymologií* z roku 1998 ako keby si prof. Šrámek pripravoval podklady pre zásadnú štúdiu v tejto problematike. Tou je štúdia *Etymon, pojmenovací motiv a význam vlastných jmen*, ktorá bola publikovaná v slovenskom časopise Jezikoslovni zapiski v roku 2007. Táto štúdia je dôležitá z viacerých dôvodov – autor v nej presne ohraničil onomastické a etymologické chápanie vlastných mien, zvýraznil a argumentačne zdôvodnil potrebu terminu *názvotvorba* pre oblasť tvorenia vlastných mien. Nejednotné chápanie všeobecnoteoretického konceptu onomastiky a etymologický prístup ku

štúdiu vlastných mien analyzoval na niektorých zásadných terminoch – etymón, propriálny pomenovací motiv, včlenenie hotového *propria* do jazykovej a spoločenskej komunikácie, význam vlastného mena. Pri charakteristike etymónu poukuzuje R. Šrámek na to, že nie všetky etymóny *proprii* existujú v lexike ako apelatíva, pri vzniku *propria* dochádza k špecifickým procesom tvorenia, ktorá sa nevyskytuje v apelativnej slovotvorbe. Výklady *propria* na základe etymónu nemajú však len negatíva, ale aj svoje výhody – pomocou etymónu sa odkrývajú väzby *proprii* na lexikálnu zásobu a štruktúru lexikálno-sémantických významov. Ďalšou výhodou takého prístupu je fakt, že *proprium* nie je viazané na teritoriálne vymedzenie slovanských jazykov, ale často odráža celoslovanský onymický priestor (v hydronymii etymóny často odhaľujú dokonca najstaršie – indoeurópske súvislosti). Detailné rozpracovanie propriálneho pomenovacieho motivu a jeho rozfazovanie je zásadnou školou modernej onomastiky a chápania *propria* v sociálnych a komunikačných vzťahoch. R. Šrámek tu opäť zvýrazňuje rozdiel medzi funkciou a tvorením apelatíva a *propria*. Podľa jeho názoru „*kategorie propriálneho motivu* je propriálne univerzálni a není vázaná na konkrétni jazyk, nýbrž na charakter norem společenské komunikace a života společnosti“ (s. 131). Na podmienky konkrétneho jazyka je viazané až nasledujúce jazykové spracovanie propriálneho pomenovacieho motivu, ktoré sa v ďalšej fáze názvotvorby včleňuje do jazykovej a spoločenskej komunikácie. Zásadné je aj Šrámkovo chápanie významu vlastného mena, ktoré tvorí záver štúdie – podľa jeho názoru sa etymologický význam vzťahuje na etymón meno, resp. motivujúce apelativum a je kľúčovým pre pochopenie významu meno. Propriálny význam je vyjadrením individualizovaného vzťahu k pomenovanému objektu, je viazaný len na tento objekt a preto je nepreložiteľný (z tohto pohľadu je preložiteľný iba etymologický význam). Uzualny význam zohráva dôležitú úlohu v komunikácii, pretože vyplýva z použitia *propria* v konkrétnej komunikačnej situácii a nie je odrazom propriálneho pomenovacieho aktu, ale výsledkom štylistických, emocionálnych, modálnych, konotatívnych vlastností. Uzualny význam tak vstupuje do zložitých sociálnych medziľudských vzťahov prezentovaných v komunikácii a sociálnom priestore.

Tretiu časť súboru štúdií tvoria príspevky venované problematike toponymie. Štúdia *Toponymické modely a toponymický systém* z roku 1972 znamenala začiatok teoretického skúmania modelovania toponým, ktoré neskôr uplatnila J. Pleskalová vo svojej monografii *Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* v roku 1992. Šrámkove vzťahové a slovotvormé toponymické modely sa úspešne použili nielen v anojkonymii, ale vzniklo viacero štúdií o modeloch slovenských hydroným (L. Sičáková, J. Krško, A. Závodný a ďalší). Téma slovotvorných modelov v českej toponymii venuje pozornosť R. Šrámek aj v nasledujúcej stati. Ku svojim myšlieniam o slovotvormom modeli sa vrátil aj o niekoľko rokov neskôr v štúdiu *Etymon, pojmenovací motiv a význam vlastných jmen*. Je zrejmé, že štúdie sú publikované v pôvodnej podobe, v niektorých prípadoch však mohli byť doplnené.

né poznámkou, aby sa naznačil vývoj terminológie a odkaz na príslušnú (aktuálnu) štúdiu.

V článku *Anoikonymické objekty a jejich pojmenování* (1987) si R. Šrámek všimiel rozdielyanoikonymického a ojkonymického priestoru. Aj tu nájdeme mnoho podnetných myšlienok – napr., že sidelnosť alebo nesidelnosť nie je medzi týmito kategóriami rozhodujúca, ale „1) fakt využitelnosti (hospodárske, sportovné aj.), 2) fakt orientace (a také modelace scenérie okolia), 3) role objektu v tradičnom venkovském zpôsobu života (napríklad u jmen pastvin, studánek, obecného majetku), 4) ojedinělý, netradičný zpôsob získania nebo ztraty objektu (nezvyklá koupě, protiprávni zábor apod.)“ (s. 194). V rámci akčného rádia anoikonyma sa dotkol aj problematiky sociálnych toponym, ktoré sú známe úzkej skupine používateľov a práve znalosť toponyma len tejto skupine ich vymedzuje ako sociálne toponymá (pozri Krško: Všeobecnolinguistické aspekty onymie, 2016). Podľa akčného rádia toponyma uvažuje aj o termíne mikrotoponymum, ktorého príznak *mikro-* „se týka omezeného akčného rádu jména, nikoli jeho stránky hmotné, materiálové, vnější. Nesmí nás klamat to, že některá pomístní jména jsou známa dokonce v celém národním společenství (*Bilá hora, Lucké pole*): svou objektovou i pojmenovací podstatou zůstávají stále „mikro-“, pouze udalosti s nimi spjaté se staly „makro-““ (s. 196). Termín mikrotoponymum sa napokon v česko-slovenskej onomastickej škole neuplatnil, pretože R. Šrámek o niekoľko rokov neskôr na onomastickom sympózium v Štajerskom Hradci (1995) vo svojom príspevku *Was ist ein Mikrotoponymen „mikro“?* poukázal na obsahovú nejednoznačnosť tohto terminu.

Na viaceré myšlienky o propriálnom pomenovacom akte a fungovaní proprii v komunikácii, ktoré vynikajúco rozpracoval v štúdiu *Etymon, pojmenovací motiv a význam vlastních jmen*, nadviazal aj v stati *Transonymizace v propriální nominaci* (2004). Tu sa však dotkol aj problematiky transonymizácie ako jedného zo špecifických spôsobov tvorenia nových vlastných mien. Transonymizácia a jej chápanie je doteraz pre onomastikov výzvou a nie sú na túto tému jednoznačné závery. Možno súhlasíť s myšlienkom R. Šrámka označiť novoznáknuté proprium terminom *transonymum*, ale ešte dlho sa bude diskutovať, či ojkonymum *Jihlavka* utvorené z hydronyma *Jihlava* vzniklo onymickou deriváciou alebo transonymizáciou. Pri tradičnom chápaniu transonymizácie sa vytvára nové proprium formálne zhodné z pôvodným motivujúcim propriom, ale v inej onymickej triede (hydronymum *Nitra* > mesto *Nitra* > hotel *Nitra*). V prípade dvojice hydronymum *Jihlava* > ojkonymum *Jihlavka* by sme museli uvažovať o transonymizácii, ale v prípade hydronymum *Jihlava* > hydronymum *Jihlávka*, podobne hydronymum *Hron* > hydronymum *Hronček* by sme museli uvažovať o onymickej derivácii, pretože novootvorené proprium patri do tej istej onymickej triedy.

Poslednou štúdiou R. Šrámka, ktorej chceme venovať pozornosť, je štúdia *Problematika studia prezdielok obcí (na materiálu z Moravy a Slezska)*, ktorú publikoval v Národopisných aktualitách v roku 1977. Aj v tomto prípade ide

o zásadnú štúdiu, ktorá tvorí metodologický základ výskumu prezýkových obyvateľských mien. Treba však upozorniť na fakt, že sa tu križia dva druhy propriei, ktoré patria do odlišných onymických sústav. Prezývky *Mrkvarí*, *Plevaři*, *Hlavičkoře*, *Mešečke*, *Rybe*, *Kastroli*, *Sysli* atď. označujú obyvateľov obci, ide o prezývkové obyvateľské mená, ktoré radíme medzi antroponymá. (Z tohto dôvodu by musela byť v publikácii aj časť venovaná antroponomastike). Ale prezývky typu *Polsko*, *Maly Polsko*, *Mexiko*, *Mačkářovice*, *Čučkovice*, *Cibulkovice* atď. označujú osadu ako celok (neoznačujú jej obyvateľov). Tieto propriei sú prezývkové ojekonymá, preto patria do skupiny toponym. Podstatou tejto štúdie je však teoretický záber do procesu vzniku prezývok (odhliadnuc od toho, či ide o prezývkové obyvateľské meno alebo prezývkové ojekonymum). R. Šrámek tu podáva charakteristické črty tohto druhu prezývok, ich fungovanie v (sociálnej) komunikácii, pričom treba zvýrazniť adjektívum *sociálna*, pretože tieto prezývky sa používajú pri strete dvoch a viacerých sociálnych skupín a sú výsledkom vnímania, hodnotenia a prežívania tých druhých, nie samých seba. Týmto spĺňajú všetky atribúty klasických individuálnych prezývok, majú však svoje špecifické črty. Autor sa cez tieto prezývky zároveň dotkol aj problematiky preliminaria dialektológie, onomastiky a etnografie.

Publikácia R. Šrámka *Labyrintem vlastních jmen a nárečí* je veľmi skromným výsekom z bohatej tvorby tejto významnej osobnosti českej a európskej jazykovedy. Výber jeho významných štúdií v rozmedzi takmer polstoročia odhaluje jeho neúnavný záujem o nárečia češtiny a problematiku vlastních mien. Zároveň ukazuje čitateľovi postupné formovanie teoretických názorov profesora Šrámka.

Bernadett Modrián-Horváth (Szeged)

MARIANN SLÍZ – TAMÁS FARKAS (Hrsg.): MAGYAR NÉVKUTATÁS A 21. SZÁZAD ELEJÉN [Ungarische Namenforschung am Anfang des 21. Jahrhunderts]. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest 2015, 278 p., ISBN 9786155061073

Der Band *Magyar névkutatás a 21. század elején* [Ungarische Namenforschung am Anfang des 21. Jahrhunderts] erschien – getreu dem Titel – mit einer ambitionierten Zielsetzung: er will über die onomastischen Forschungen der ersten anderthalb Jahrzehnte des 21. Jahrhunderts einen umfassenden Überblick geben. Als Anlass